

Janez Pustovrh

OD BOGATE TRADICIJE DO VRHUNSKIH USPEHOV V NORDIJSKEM SMUČANJU

Slovenci smo narod smučarjev, v svetu priznani tako po bogati tradiciji kot vrhunskih uspehih naših športnikov. Smo eni redkih, ki za pripomoček za drsenje po snegu uporabljamo avtohtoni izraz smuči, medtem ko je večina narodov povzela norveško besedo ski. Smučanje predstavlja v naši zavesti pomembno vrednoto, preko katere smo in še vedno izkazujemo narodno identiteto. Zgodovina klasičnega ali nordijskega smučanja je v slovenskem prostoru bogata in je z zlatimi črkami zapisana tudi v svetovno zgodovino. Naravne geografske in podnebne značilnosti Slovenije so prebivalcem omogočale in narekovale uporabo smuči in njenih predhodnic že davno v zgodovini. Znameniti bloški smučar, ki ga je v svojem delu Slava vojvodine Kranjske leta 1689 opisoval Janez Vajkard Valvasor, je prepoznaven na svetovnem smučarskem zemljevidu in pomeni za nas pomembno kulturno vrednoto in izročilo. V družino nordijskih smučarskih panog uvrščamo smučarske teke, smučarske skoke in nordijsko kombinacijo, ki se na mednarodni ravni preko Smučarske zveze Slovenije povezujejo v Mednarodno smučarsko zvezo. Soroden smučarskim tekom je biatlon, ki pa se preko Smučarske zveze Slovenije na mednarodni ravni združuje v Mednarodno biatlonsko zvezo. Obe zvezi sta članici Mednarodnega olimpijskega komiteja, pestrost zastopanosti

Foto: Arhiv SZS

njunih panog v olimpijskem programu pa kaže podatek, da v vseh naštetih panogah v moški in ženski konkurenci na olimpijskih igrah podelijo 28 kompletov medalj. Nordijsko rolkanje in rolanje, nordijsko krpljanje ter nordijska hoja in tek so izpeljanke iz hoje in teka na smučeh in so čedalje bolj priljubljeni kot oblika športne rekreacije.

V Sloveniji smo se v primerjavi z največjimi smučarskimi narodi že zelo zgodaj začeli ukvarjati s športnim smučanjem. Za njegovo razširitev je v veliki meri zaslužen Edmund Čibej, učitelj iz Vipave, ki je že okoli leta 1888 dobil smuči iz Kristianije (današnji Oslo) na Norveškem. Na območju trnovske planote je širil

smučanje med gozdarji, lovci in šolsko mladino. Tedanji lastniki gradu Snežnik so že pred letom 1895 ustanovili prvi smučarski klub in v nemškem jeziku izdali prvi smučarski priročnik za gozdarje, lovce in turiste. Leta 1920 je bil ustanovljen Zimskošportni odsek pri Slovenski športni zvezi, ki se je leta 1922 preimenoval v Jugoslovansko zimskošportno zvezo s sedežem v Ljubljani. Z organiziranim poučevanjem smučanja na tečajih prvi začne leta 1914 Rudolf Badjura, ki v času prvih zimskih olimpijskih iger leta 1924 izda tudi prvo knjigo o smučanju v slovenskem jeziku s preprostim naslovom Smučar.

Nordijsko smučanje ima danes v Sloveniji pomembno mesto v vseh svojih pojavnih oblikah, tako na področju vrhunskega športa, športne rekreacije kot izobraževanja. V šolskem vzgojno-izobraževalnem procesu in na področju športne rekreacije ima od vseh panog nordijskega smučanja največji pomen smučarski tek, kajti druge so tekmovalnega značaja. Kljub prepoznavnosti teka na smučeh v slovenskem prostoru že pred drugo svetovno vojno pa segajo prvi začetki pedagoškega procesa s tega področja na osrednji slovenski znanstveni in strokovni inštituciji, Fakulteti za šport v Ljubljani, šele v študijsko leto 1967/1968. Takrat je olimpijec v teku na smučeh mag. Cveto Pavčič, sicer predavatelj pri predmetu rokomet na takratni visoki šoli za telesno kulturo, v sklopu tečajev alpskega smučanja začel zainteresirane študente informativno seznanjati z osnovami teka na smučeh, in sicer v prostem času študentov med dopoldansko in popoldansko vadbo s šestimi kompleti tekaške opreme na travniku pred

hotelom Špik v Gozd-Martuljku ... Samostojni predmet nordijsko smučanje – osnovni program, obvezen za vse študente – je bil uveden v študijskem letu 1991/1992, medtem ko je bila samostojna katedra za nordijsko smučanje ustanovljena šele leta 2001.

V sklopu pedagoškega procesa športne vzgoje na vseh ravneh izobraževanja imata hoja in tek na smučeh pomembno mesto. Ti dejavnosti se lahko izvajata pri rednih urah športne vzgoje na šolah, ki imajo možnost vadbe na snegu, morali pa bi biti sestavni del vseh zimovanj, šol v naravi in zimskih športnih dni. Vsak slovenski osnovnošolski otrok

Foto: Arhiv SZS

bi moral preizkusiti gibanje na sprehajalnih oz. tekaških smučeh. Tudi pri otrocih v vrtcih bi morali temu področju posvetiti več pozornosti. Najmlajši so z uporabo primernih sredstev in metod poučevanja zelo dojemljivi za osvajanje te naravne oblike gibanja. O priljubljenosti hoje in teka na smučeh kaže zelo številna udeležba otrok na tradicionalnem vsakoletnem šolskem poključnem maratonu.

Rekreativni tek na smučeh je v Sloveniji doživel največji razmah konec osemdesetih let prejšnjega stoletja, čeprav prvi opis športne smučarske ture na Slovenskem zasledimo že leta 1895 v Planinskem vestniku. Dva neznana izletnika sta, verjetno po vzoru Nansenovega prečenja Grenlandije na smučeh leta 1888, opravila pohod na smučeh od Ljubljane prek Šmarne gore do Medvod. Množično udejstvovanje so omogočale dobre zime v nižinah in ozaveščanje ljudi o pomenu športnorekreativne vadbe. Leta 1980 je na najodmevnejšem smučarskotekaškem maratonu v Sloveniji, na trnovskem maratonu na Črnem vrhu nad Idrijo, nastopilo preko 3500 udeležencev. Slabše zime v naslednjih dveh desetletjih so vplivale na možnost množičnejšega ukvarjanja z rekreativnim tekom in tudi na organizacijo množičnih prireditev. Na ravni Smučarske zveze Slovenije se je pred leti oblikovalo pokalno tekmovanje v množičnih smučarskotekaških prireditvah z nazivom Slovenski maraton. To pokalno tekmovanje za rekreativne smučarje tekače tako v letošnji sezoni obsega 10 maratonov po vseh večjih smučarskotekaških središčih v Sloveniji.

V zadnjem desetletju je bil dosežen tudi večji napredek pri stalnem kakovostnem urejanju smučarsko tekaških poligonov. Tako lahko na dnevno kakovostno urejenih tekaških progah tečete na Pokljuki, Rogli, v Ratečah, Planici,

Preski pri Medvodah, na Blokah, v Vojskem nad Idrijo, na Arehu in Kopah na Pohorju – praktično po vsej Sloveniji, če le zima to dopušča.

Na razmah rekreativnega smučanja običajno vplivajo tudi vrhunski uspehi naših športnikov, na katere smo lahko v vseh panogah nordijskega smučanja in v biatlonu upravičeno ponosni. Leta 1895 je bilo na Predmeji na trnovski planoti organizirano prvo tekmovanje v teku na smučeh na Slovenskem in tudi eno prvih v srednji Evropi. Naši smučarji tekači so se na svetovni sceni pojavili že na prvih zimskih olimpijskih igrah. Dobro desetletje kasneje smo s Francem Smolejem dobili tekmovalca svetovnega razreda. Na najdaljših, 50-kilometrskih preizkušnjah je na olimpijskih igrah leta 1936 zasedel deseto, leto dni kasneje na svetovnem prvenstvu pa šesto mesto.

Zadnje desetletje je bilo, gledano v celoti, v smučarskem teku rezultatsko najuspešnejše obdobje. Po zaslugi Petre Majdič, ki je na tekmovanjih za svetovni pokal 20-krat zmagala, smo se tudi Slovenci v smučarskih tekah zapisali med dobitnike medalj na največjih tekmovanjih, tj. olimpijskih igrah in svetovnih prvenstvih. Po dolgih letih smo ponovno gostili karavano svetovnega pokala, čeprav organizacija prve mednarodne tekme sega v leto 1930 in prve tekme za svetovni pokal v leto 1986, oboje v Bohinju. K uspehu naših tekmovalcev so nedvomno v veliki meri prispevala vlaganja v gradnjo sodobne infrastrukture v nordijskih centrih, kot so Pokljuka, Rogla, Preska pri Medvodah. Velik premik v tej smeri je pričakovati tudi z gradnjo nordijskega centra v Planici, ki bi se lahko končno potegoval za izvedbo največjega tekmovanja v nordijskih smučarskih panogah – svetovnega prvenstva, kar si Slovenija in njeni tekmovalci nedvomno zaslužijo.

Prvi skoki leta 1921 na t. i. Žižkovi skakalnici v Bohinju, najdaljši je meril 9 metrov, so nakazali nesluten razvoj te izrazito tekmovalne panoge smučanja, ki se je nato sicer nadaljeval v Planici. S prvim skokom preko 100 in 200 metrov ter s slovesom največje letalnice na svetu se je Planica zapisala kot najpomembnejše prizorišče smučarskih skokov in poletov. Njenemu razvoju so postopno sledili tudi uspehi naših skakalcev. Jože Šlibar je postal leta 1961 s 141 m svetovni rekorder. Skakalci so osvojili prvo medaljo na olimpijskih igrah leta 1988 in nato nadaljevali z osvajanjem najzlahtnejših odličij na največjih tekmovanjih. Dva izmed njih, Franci Petek in Rok Benkovič, sta postala svetovna prvaka, krono vseh uspehov zadnjih nekaj generacij skakalcev pa predstavljajo dva kristalna globusa za skupno zmago v svetovnem pokalu Primoža Peterke in njegovih 15 zmag na tekmovanjih za svetovni pokal.

Nordijska kombinacija je stalnica tekmovalnega programa že od prvih olimpijskih iger. V tej zahtevni panogi, ki združuje dve precej različni športni disciplini – smučarski tek in smučarske skoke –, je doslej od naših tekmovalcev na mednarodni sceni požel največje uspehe mladinski svetovni prvak Roman Perko, sicer tudi odličen, petouvrščeni, na absolutnem svetovnem prvenstvu leta 1997.

Čeprav so bili lovci v prazgodovini eni prvih uporabnikov smuči in je bil biatlon s patroljnim tekom demonstracijska disciplina že na prvih olimpijskih igrah, se je družini olimpijskih športov v uradnem programu pridružil šele leta 1960. Tudi Slovenci smo v tem športu, ki zahteva natančnost pri streljanju z malokalibrsko puško in hiter tek na tekaških smučeh v drsalni tehniki, tako v moški kot ženski konkurenci v zadnjih dveh desetletjih dosegli priključek k svetovnemu vrhu. Najbolj bleščeča je nedvomno srebrna medalja Teje Gregorin na svetovnem prvenstvu leta 2009.

Za prihodnost nordijskega smučanja in biatlona v Sloveniji ni bojazni. Slovenci smo narod, ki spoštujemo tradicijo in cenimo vrhunske dosežke naših šampionov. Ob tvornem sodelovanju vseh inštitucij, ki razvijajo stroko in jo udeležujejo v praksi (Smučarska zveza Slovenije, Zveza učiteljev in trenerjev smučanja, katedra za nordijsko smučanje na Fakulteti za šport, klubi in društva, šole, vrtci ...), in seveda ob materialni podpori države lahko naredimo še korak naprej. Korak, ki sta ga naredila slovensko nordijsko smučanje in biatlon v zadnjih dveh desetletjih, je zelo prepoznaven.